

גליון נושא: 'הליכה לכותל המערבי בשבת'

בס"ד, יום ג' לפרשת בלק, ו' תמוז תשע"ו. דיונים אקטואליים בסוגיות הנלמדות, מסכת פסחים דף כה: לעורר לב המעיין בלבד, ואין לסמוך על הדברים 'הלכה למעשה' לע"נ מרן הג"ר רפאל בן ר' חיים לייב זצ"ל.

פסיק רישא דניחא ליה

מבואר בגמ' (פסחים דף כה:): שיש מחלוקת בין שני לישנות הגמ' מה הדין בלא אפשר ולא קמכון. למעשה יוצא - בלא אפשר ולא קמכון, מותר ליהנות מעבודה זרה רק לדעת ר' שמעון ולא לדעת ר' יהודה, ולחד לישנא גם אליבא דר' יהודה.

בעלון הקודם הובא שהגרי"ש (בהערות פסחים דף כה:): למד מהסוגיא כאן שמותר ללכת בשבת במקום בו פועלת מצלמה, גם במקומות שיודעים עליהם, כי אין לו כל צורך בכך, וכיון שחפץ ללכת שם, מותר.

עיקר ההיתר מבוסס על כך שלא ניחא ליה, אכן כלפי מצלמות האבטחה המותקנות בדרך ל'כותל המערבי' ובכל סימטאות העיר העתיקה, המצלמות את העוברים ושבים בכל שעות היום והלילה, בהם השאלה יותר חמורה האם יש איסור לעבור במקומות אלו בשבת? כי הרי ניחא ליה 'מטעמי בטחון' שיצלמו את כל האיזור, ולכאורה זה פסיק רישא דניחא ליה!

1. כמה דרגות של ניחא ליה

בתוך כל סוגי מצלמות האבטחה, יש כמה דרגות האם ניחא ליה, ואפשר לחלק את זה ל-4 קטגוריות.

חניויות: מצלמות אבטחה פרטיות בחנויות שלא קשורות אליו, שם לא ניחא ליה כלל בהם, ואין לו מזה שום תועלת.

בית פרטי: מצלמות אבטחה בבית פרטי למניעת גניבות שם ניחא ליה במצלמה אולם לא ניחא ליה בתמונה שלו כי עיקר המטרה הוא שיראו מי הגנב ומה הוא לוקח. [מצוי בחו"ל בעיקר במקומות שגובר האנטישמיות, ויש פחד ואימה מהגויים, מתקינים מצלמות מכל צדדי הבנין, ובהרבה מקרים תופסים את הפושעים והפורעים, ומונעים מהם להזיק ולגנוב, אך בדרך כלל לא מדבר בפיקוח נפש] ויש לדון האם עדיין זה נחשב פסיק רישא דניחא ליה.

פנינים

'עין רואה'

לשון המשנה (אבות פרק ב' משנה א') והסתכל בשלשה דברים ואי אתה בא לידי עבירה. דע מה למעלה ממך, עין רואה, ואוזן שומעת, וכל מעשיך בספר נכתבין.

ידוע מה שכתב החפץ חיים (בספרו שם עולם חלק א' חתימת הספר פרק כד) שלפי ירידת הדורות, כך זימן הקב"ה שיהא לבאי עולם, המחשה מוחשית לדברי חז"ל.

וציין החפץ חיים, שהמתבונן בכלים החדשים שיש בעולם, יכול ללמוד מזה לימוד בדרך המוסר, ולהמחיש לעצמו מה שאמרו חז"ל.

מכח כלי המחזה 'טלסקופ' יבין מה זה עין רואה. מכח כלי ההקלטה 'פטיפון', ו'טיפ' יבין מה זה אזן שומעת, וירגיש את דברי הזוהר הקדוש שלא נאבד אפילו דיבור אחד וכולם מוכנים ליום הדין, בין טוב לקבל עבורם שכר, ובין ח"ו להיפך. ומכח ה'מצלמה', יתבונן מה זה וכל מעשיך בספר נכתבים. עכ"ל החפץ חיים.

עם התקדמות הטכנולוגיה בזמננו ניתן לומר לפי דרכו, שכל המשנה באבות מומחש כיום. כאשר התחדשו שלל אמצעי צילום מתוחכמים, שכל אדם הצועד לתומו ברחוב מצולם בכל רגע נתון, מבינים היטב את דברי התנא שיש 'עין רואה'. כאשר רואים טלפון ופלאפון ואמצעי הקלטה והאזנה משוכללים, מבינים מה זה 'אוזן שומעת'. וכאשר מופיעים מחשבי ענק, עם מידע עדכני, במאגרי אינפורמציה על כל אדם, שלא נמחקים אף פעם, מרגישים היטב מה זה 'וכל מעשיך בספר נכתבים' (י.י.י.).

'הכותל המערבי': המצלמות המותקנות בדרכים המובילות ל'כותל המערבי', שם רוצה שיצלמו את כל העוברים ושבים וממילא גם הוא מצולם, ויש לדון האם שייך לחלק שרוצה שיראו רק את הערבי ולא אותו. במיוחד שרוצה שיראו על המסכים שיש יהודי שעובר במקום, ויעקבו אם אין פורעים ערבים מסביב.

כניסה: מצלמות וידיאו בכניסה לבנין, שרק כאשר השומר רואה את תמונתו על המסך הוא פותח לו את הדלת, שם ודאי זה ניחא ליה שחפץ שיראו את תמונתו כדי שהשומר יאפשר לו את הכניסה. בשורות הבאות נדון מה הדין במצלמות 'הכותל המערבי'.

2. דעת גדולי ישראל בענין מצלמות 'הכותל המערבי'

האוסרים: על הפולמוס בדעת הגרי"ש אלישיב זצ"ל שאסר את ההליכה לכותל בשבת כאשר יש 'כתב המתקיים' כיון שזה פסיק רישא דניחא ליה, עיין בהרחבה במדור 'מנהג ישראל תורה'.

המתירים: בספר שערי ציון (עמודים קמו - קפ) האריך בכל זה. והסיק שיש מקום להקל ללכת ל'כותל המערבי' בשבת, כמו שהביא מהג"ר אביגדור נבנצל שליט"א, ומהג"ר עובדיה יוסף זצ"ל, ומהגר"י אפרתי שליט"א בשם הגרי"ש אלישיב זצ"ל, שכאשר מופעל 'מצב שבת' מותר ללכת. וכן כתב להתיר בשו"ת בצל החכמה (ח"ו סימן ס"ה). ובשו"ת תשובות והנהגות (ח"ב סימן קפ"ט).

אין צורך בתמונה: ההוראה למעשה (ר.ב.ג.) של מרא דאתרא של העיר העתיקה הג"ר אביגדור נבנצל שליט"א, וכן הוא נוהג בעצמו, שמותר לכתחילה ללכת ל'כותל המערבי' בשבת ובחג, כי אין זה מלאכת מחשבת. וכל מה שהיה מקום לדון לאיסור הוא

מצד 'מכה בפטיש' (כי אין כאן הפעלת מעגל חשמלי שיתחייב עליו) וכאן לא חשיב מכה בפטיש כי מטעמי בטחון, צריכים רק את התמונות של הערבים, אולם התמונות של יהודים תמימים המהלכים לדרכם ללכת להתפלל בכותל המערבי, אין בהם כל צורך.

לא ניחא ליה: גם הגר"ע יוסף זצ"ל (שו"ת יביע אומר חלק ט') האריך לבאר עניין זה ותוכן דבריו להתיר את המעבר, כיון שאין כל עניין שהמצלמה תקלוט ותצלם את כולם אלא רק את המחבלים, ולכן נקרא פסיק רישיה דלא ניחא ליה בדבר.

ממה נפשך: עוד סברא להתיר חידוש הגר"ר אביגדור נבנצל שליט"א (סובו ציון ריש פרק ב') דיש כאן ממה נפשך, אם מגיע ערבי עם סכין הרי זה פיקוח נפש שמתיר להצטלם, ואם הערבי לא הגיע הרי אז באמת לא ניחא ליה. וכל הניחא ליה שהמצלמה תפעל הוא רק כאשר יש סיכון ואז מותר מטעם פיקוח נפש.

כעת רגוע: כעין סברא זו רצו לטעון קמיה דהגר"ש אלישיב, שכאשר אדם עובר ורואה שבעשרות המטרים סביבו רגוע ואין שם ערבים, אזי באותו רגע חשיב פסיק רישא דלא ניחא ליה, כי באותו זמן הוא מסכים שהמשטרה תכבה את המצלמות. אולם הגר"ש היה חוכך בדעתו האם להסכים לסברא זו, כי למעשה האדם מעוניין שהמצלמה תפעל בכל רגע נתון, שמא יוצר מצב של סכנה, ולא שייך להפעיל מצלמה רק באותו רגע. וממילא חשיב ניחא ליה (מ.ד.ל.).

אין תועלת: יש שחידשו עוד טעם להתיר, באדם שמוכן ללכת לכותל בכל מצב, גם אם יודיעו שהמצלמות אינם פועלות, נמצא שכלפיו זה פסיק רישא דלא ניחא ליה ואדרבה ניחא ליה שלא יעבוד בשבת. בפרט שמעולם לא הצליחו לעצור את המחבלים בזמן אמת מכח המצלמות, וזה מועיל בעיקר לצרכי מודיעין, וכח הרתעה למחבלים שלבסוף יעלו על עקבותיהם, ומאן יימר שזה נחשב ניחא ליה. ועוד שיש אנשים שאינם מודעים כלל לעובדה שיש מצלמות, וגם כשנודיע להם יאזן בגדר לא ניחא ליה.

רחוק ממלאכה: כעין זה שמעתי מהגר"ר שמחה בונים לייזרזון שליט"א (בן למשפחת הגר"ז אוירבאך זצ"ל, והמוציא לאור של סדרת הספרים 'שולחן שלמה') שלפי אופן פעולת המצלמות כיום, ברור שאין שום איסור על האדם הגורם לכך בשבת, משום דהוי פסיק רישא דלא ניחא ליה בדבר. וכבר פסק הגר"ש זצ"ל להיתר (הובא דבריו וטעמיו בשולחן שלמה הל' שבת סי' ש"מ ס"ק ב.ב, ובהערה ל"ג שם. ובשו"ת רבבות אפרים ח"ג סי' רמ"ז. ובנשמ"א מהדו"ח הקדמה לסי' שכ"ח) ועוד מגדולי הפוסקים. ודעת הגר"ש אלישיב זצ"ל (הובא במאור השבת ח"ד סי' י"ד הע' צ"ט מה ששמע מפיו) דעצם הפעולה היא עשייה שלא כדרך, ואינו עושה פעולה בגוף הדבר, והוא רחוק ממלאכה. ורק היכא שאין צריך לילך לשם כגון ב'כותל המערבי' שהתקינו דבר זה, אמר להחמיר. וטעמו כפי ששמע ממנו הגר"מ קארפ שליט"א דבדרך לכותל אף דלא ניחא ליה לישראל שיצלמו אותו, מ"מ ניחא ליה שהמצלמות יפעלו כדי להרתיע או ללכוד את המחבלים.

אמנם צ"ע בדבר, דהרי אף לדעתו הניחא ליה של ישראל היא על פעולה המותרת, משום שהמצלמות פועלות ברציפות מערב שבת באופן אוטומטי, ולא נעשית בהם שום פעולה בשבת, ולגבי הנכרי, הרי מותר לו להצטלם להדיא בשבת, ואין כאן ניחא ליה דפעולת איסור. וזה בנוסף למה שסבר דאין כאן מלאכה כיון דהוי עשייה שלא בגוף הדבר ושלא כדרך כנ"ל. [דברי הגר"ר שמחה בונים לייזרזון מתבארים באריכות בקונטרס מיוחד שהוציא לאור לאחרונה בענין מצלמות אבטחה בשבת, 'בשבילי השולחן שבת ח"א מעמוד א' עד עמוד מ].

לדעת הגר"ר יהושע ישעיה נובירט זצ"ל מותר ללכת לכותל בשבת ובחג. ונימק את טעם ההיתר, דכלפי הכתב שנאגר בתוך הזכרון של המחשב אינו כתב כלל, לפי מה שמבואר ברש"י בגיטין בסוגיא של מי מילין, שכתב שאינו ניכר אף שאפשר לקוראו על ידי פעולה נוספת חיצונית אינו כתב. ומצד הכתב שעל גבי המסכים, יש בזה לכל היותר תרי דרבנן, א. הוא דבר שאינו מתקיים, ויתכן עוד יותר שאינו נקרא כתיבה כלל ב. הוא גרמא בעלמא כלאחר יד. ואף שיש מקום לדון כפסיק רישא והרי הוא ניחא ליה מצד המצב הביטחוני, יש לדון דלא גרע מדבר מצוה [משנ"ב תרמו ח] או אפי' בכל צורך [שכא נז] וכל שכן באיסור קל וכן"ל [עיי' שכא כה]. ולגבי מצלמות אבטחה פרטיים שיש לדוןם כפסיק רישא דלא ניחא ליה, בזה אין נידון כלל, דלהדיא מבואר שמותר בתרי דרבנן.

צורך מצוה: אברך הלך לשאול את הגר"ח קניבסקי שליט"א האם מותר לו ללכת בשבת לכותל כאשר בלאו הכי כבר שוהה ברובע היהודי בעיר העתיקה, לרגל שמחה משפחתית. ענה לו הגר"ח שיכול, כי זה פסיק רישא דלא ניחא ליה שיש ראשונים שמקילים, ובמקום מצוה אין צריך להחמיר כשיטת המחמירים, והליכה לכותל להתפלל חשיב צורך מצוה (א.ל.).

3. זילותא דשבתא

גם אם מותר מצד מלאכת כות ביש צד לאסור משום זילותא דשבתא, כפי שכתב בשו"ת באר משה (ח"ז בקונטרס אלקטרי סי' כ"א) שיש להחמיר מליכנס בשבת לבית אשר קיימת מצלמה ליד הדלת, ומצלמת את כל הדופק בדלת כדי שידעו בני הבית מי הוא האיש הרוצה ליכנס לביתם, ואע"פ שאין איסור בדבר מ"מ מפני זילותא דשבת יש להחמיר. וכ"כ בשו"ת בית אבי (ח"ג סימן נ"ג) שאע"פ שמצד ההלכה הדבר מותר מ"מ לבעל נפש ראוי להחמיר לגור בדירות כאלו. וכן שאלו את הגר"ח קניבסקי שליט"א, ביחס לבית חולים שיש מצלמה במסדרונות, האם מותר ללכת שם לצורך תפילה וקריאת התורה, או עדיף לישראל בחדר כל השבת עם החולה ולתפלל שם ביחידות ולהפסיד קריאת התורה. והשיב הגר"ח במילה אחת - 'זהר'.

אכן מאידך בשו"ת רבבות אפרים (ח"ג סימן רמ"ז) כתב בשם הגר"ש זצ"ל להיתר זאת ואין להחמיר בזה מטעם פסיק רישא דלא ניחא ליה, כיון שכאן ניחא ליה רק לבעה"ב ולא למי שנכנס. ומשמע שהבין שאין בזה חשש של זילותא דשבתא ומותר לכתחילה

4. לעכב מצד דיני נזקי שכנים

יש להסתפק מצד נזקי שכנים, האם אדם יכול לעכב על השכן שלא יתקין מצלמות אבטחה, משום שמעכב עליו בשבת לצאת מן הבית. מאידך טוען השכן שכיון שהרבה פוסקים מקילים בדבר, הרי אדרבה הוא מעכב עליו את השימוש החיוני של צילום ואבטחה שהוא כמעט בגדר 'מנהג בני העיר'. הצדק עם מי???

הגר"ר אלחנן ברלין שליט"א, חתן **הגר"ש אלישיב זצ"ל**, היה הראשון שעורר את השאלה האם מותר ללכת לכותל בשבת. ושמעתי מפיו שדעת הגר"ש שכל זמן שלא יופעל 'מצב שבת' יש איסור ללכת לכותל בשבת. ואם יש 'מצב שבת' מותר ללכת, אולם עדיין זה בגדר 'היתר' ובני תורה צריכים להחמיר. כך גם מספר **הגר"ר אברהם ישעיהו דדש שליט"א**, עם תחילת הפולמוס לפני למעלה מ-10 שנה, שלח מורי חמי, ראש הישיבה הגר"ר **שלום כהן שליט"א**, לברר את דעת הגר"ש אלישיב, וכיון שהבין שלמרות שהוא מתיר ללכת לכותל כאשר מופעל מצב שבת, עדיין יש מקום להחמיר, לכן מאז הוא מחמיר על עצמו לא ללכת לכותל בשבת.

ושמעתי מהגר"ר אלחנן ברלין שליט"א שכיום יתכן שאין כלל 'מצב שבת' שניתן לסמוך עליו, וכל בקשותיו להביא 'טכנאי מומחה' לבדוק את התוכנה של המשטרה לא נענו על ידי הגורמים הרלוונטיים, לכן יש בעיה ללכת לכותל בשבת (ד.ו.). כך גם פורסם בעיתון 'תד נאמן' (בתאריך יום שלישי י"ז טבת תשע"א) בשם הגר"ש אלישיב זצ"ל, שיש איסור ללכת ל'כותל המערבי' בשבתות ובחגים עקב שאין 'מצב שבת' במצלמות של העיר העתיקה, האיסור בתוקפו כל זמן שלא יסתדר העניין. וכן הורה בנו **הגר"ר בנימין אלישיב שליט"א** (השנה, שבועות תשע"ו), שאין ללכת ל'כותל המערבי' בחג (ל.ה.). אחד מתושבי העיר העתיקה שח להגר"ש אלישיב את העובדה, שאינו יכול לצאת בשבת מביתו בשל המצלמות. השיבו הגר"ש בבדיחותא: אתה צריך לשבת בבית כל היום וללמוד (משנת אי"ש).

כך גם שמעתי לאחרונה (בתאריך כ"ג סיון תשע"ו) מהגר"ר **דוד אריה מורגנשטרן שליט"א**, על השאלה האם מותר ללכת לכותל בשבת, ענה שאסור באופן חד משמעי! כל מי שהולך לכותל זה פסיק רישא דניחא ליה שחפץ שהמשטרה תעקוב אחר כל מה שקורה באיזורים הרגישים והנפיצים (כמו איזור - שער שכם, שער יפו, ה'בטראק', וכדומה), ויתכן מאוד שבלי המצלמות הוא לא היה הולך שם, כי אף אדם לא מעוניין לקבל חלילה סכין בגב. אבל בגאולה או בתוואי הרכבת הקלה, שם אינו מעוניין בכך, ואם המשטרה היתה שואלת אותו האם לכבות היה מסכים ונמצא שהיו פסיק רישא דלא ניחא ליה כי הרי גם בלי המצלמות היה הולך. והתבטא על כך הגר"ר **מורגנשטרן**, ההליכה בשבת ל'כותל המערבי' היא בעיה שאין לה פתרון.

בעבר היה התחייבות של המשטרה שבשבת לא יתקיימו התמונות על המסכים, ואף התקינו לצורך כך נורה מיוחדת 'לכותל המערבי' המורה שכעת מצלמות האבטחה הם ב'מצב שבת', אולם קובע הגר"ר **מורגנשטרן** שלמעשה הוראה זו אינה מיושמת בשטח, והתמונות כן עולות על גבי המסכים למשך זמן רב, וחשיב 'כתב המתקיים' וכן מאגר המידע נשמר בזכרון המחשבים. כאשר שאלו את הגר"ש הרי יש סיכום עם המשטרה שהמסכים יעבדו במתכונת שבת, ויש פקודה שמשעת הדלקת נרות המסכים יעבדו במתכונת שבת. האם אפשר לסמוך עליהם שהם אכן יבצעו את הסיכום? השיב הגר"ש, אי אפשר לסמוך עליהם! ממה הם מפחדים, מחיוב חטאת? חשוב לציין, שהגר"ש התבטא שהוא לא יודע את המציאות, ונאמן עליו הגר"ר **מורגנשטרן** בבירור המציאות (משנת אי"ש).

מאידך לדעת **הגר"ר אפרתי שליט"א** (כפי שמופיע בספר 'שערי ציון', ועיין עוד בספר 'ישא יוסף') גם לפי דעת הגר"ש מותר ללכת ל'כותל המערבי' בשבת, מכיון שמתקיימים כל הדרישות שהעמיד הגר"ש אלישיב זצ"ל שהמצלמות בתוכנת מבט 2000, מופעלות על ידי תוכנה מיוחדת לשבת המגבילה את זמן הצילום באופן שגם אם ישאר האדם על עומדו, לא תופיע תמונתו על המסך לאורך זמן, של יותר מ-10 דקות, והידש הגר"ש שפחות מעשר דקות ודאי אינו נחשב כתב המתקיים, וכיון שהכתיבה על המסך אינה של קיימא וגם אינו מכיון, ובצירוף היתרים נוספים יש להתיר ללכת ל'כותל המערבי' בשבת. דהרי לדעת כמה פוסקים אין כאן כתיבה אלא רק גלי זרם חשמלי שגורמים להוצרות תמונה.

וכן סיפר המקובל משיבת שער השמים **הגר"ר אביש אייזן שליט"א** שעלה להגר"ש ג' פעמים, ושאלו אני הולך לכותל כל יום, האם עלי להפסיק ללכת לכותל בשבת מכח הוראת הרב שאסור? השיב לו הגר"ש - לא אמרתי שאסור ללכת לכותל בשבת! (א.ד.). כך גם מספר נינו שהגר"ש התיר לו ללכת לכותל בשבת. וכן מספר **הגר"ר אהרן דויד שליט"א** שבתקופה שסודר הענין אמר הגר"ש בשיעורו שמותר ללכת לכותל בשבת כיון שהיו כתב שאינו מתקיים ואינו דרך כתיבה. וכן **בבבית הלל** (כד כה כסלו תשס"ו עמוד מ') כתוב בשם הגר"ש אלישיב זצ"ל שמותר ללכת לכותל מכיון שסודר לאחרונה שבמצלמות העיר העתיקה בירושלים, לא תתקיים הכתיבה מצד עצמו, ובצירוף מה שהיו פסיק רישא דלא ניחא ליה שהרי אין לו צורך ורצון שיצלמו אותו, ועוד דהוי כתיבה שלא כדרך ואין כאן מעשה מלאכה דאורייתא. ואמר **הגר"ר משה ידלר שליט"א** בשיעורו שלדעת הגר"ש יש להקפיד כשהולכים בדרך לכותל לוודא שמופעל 'מצב שבת' ואז אין חשש.

למעשה שמעתי מהגר"ר **צבי ובר שליט"א**, שיש מתירים, ויש אוסרים, וכל אחד ינהג כמנהג רבותיו. וגם לחוששים לדעת הגר"ש אלישיב שחשיב ניחא ליה ואסור, יכולים לסמוך על דברי 'האחראים', מתלמידי **הגר"ר אליהו זילברמן שליט"א** שעוקבים אחר הענין בקביעות, ולדבריהם המצלמות פועלות ב'התקן שבת' לפי ההוראות, כשורת הדין. ואם נאסור את ההליכה במצלמות אלו בשבת, לא יהיה אפשרות ללכת לכותל בשבת ובחג, הנהוג כיום על ידי אלפים רבים מהציבור החרדי. ❖

ושמעתי מהגר"ר **נתנאל לינדר שליט"א** שיכול לעכב עליו, משום שאין זה בגדר צורך חיוני לאדם, וגם כשיש מצלמות לא מועיל כלום שהרבה פעמים למרות שכל הגניבה מתועדת ואין מועיל כלום להציל את הנגנב, ולכן יכול לומר השכן 'קים לי' שאסור ולעכב עליו מהלתקין.

מאידך שמעתי מהגר"ר **אשר פרימן שליט"א** שתלוי מי בא קודם, אם כבר התקין אין יכול לעכב עליו ששוריד, אך אם לא התקין עדיין יכול לעכב עליו שלא יתקין. ודימה את זה לסוגיא של חבית של יין.

יש שטענו (ב.פ.) שכיום בלאו הכי יש מצלמות בכל מקום, ולא מרויח כלום כאשר מעכב על השכן, שבכל מקרה הוא מצולם בכל רגע נתון כשהולך ברחוב, ממילא אין יכול לעכב עליו.

5. מצלמות ב'מצב שבת'

ישנם מגוון דרכים להתמודד עם הבעיות המצויות במצלמות. האופן הכי מהודר הוא, לכבות במהלך השבת את המסך, וגם שלא ישמר בזכרון. ויש גם את הפתרון של מצלמות 'הכותל המערבי', עיין על כך בהרחבה במדור 'מנהג ישראל תורה'.

במקום הצורך, ישנו עוד פתרון הלכתי, וזה הבסיס למצלמות באישור המכון הטכנולוגי לענייני הלכה, הפועלות ומצלמות ב'מצב שבת'. אופן ההיתר הוא שיש כמה דקות ביממה שזה לא עובד, וממילא הוי ספק דרבנן, כי הרי צילום זה לרוב הפוסקים הוא בגדר כתיבה שלא כדרך, וגם הגר"ש שהחמיר סבר דהוי כתיבה שלא כדרך ואסור רק מדרבנן, [אכן הגר"ח קניבסקי שליט"א סובר שהוי כתיבה כדרך, משנת אי"ש] והרי כתב המג"א שגם בזמן יש את הכלל של כל קבוע כמחצה על מחצה, והוי ספק דרבנן שהולכים לקולא, שהרי כבר אינו פסיק רישא על כל רגע שכעת יש משהו שמצלם אותו. וכן מחמירים שיופעל על ידי גרמא (ג.ג.).

מחמת נזקי רכוש שאירעו בשכונת נווה יעקב בירושלים, עלה הרעיון להתקין מצלמות אבטחה, עם איוש במוקד על ידי גויים, והורה **הגר"ר צבי ובר**

שליט"א שמותר רק לפי ההוראות המפורטות שנתן לעסקנים, וכן דעת הג"ר ישראל יצחק זילברמן שליט"א שיש להתיר באופן שיהא כמה דקות ביממה שמכשירי הצילום לא פועלים, וממילא אין זה פסיק רישא.

יש עוד פתרון שלא יהא מסך, ולדעת הגרי"ש מה שהוא אוגר במחשב אינו כלום, אכן לדעת הגרש"ז עצם אגירת התמונה אסורה (משנת איש).

ושמעתי מהג"ר אלתר עקיבא משה שינברגר שליט"א שברוב המצלמות אין בהם בעיה שכיון שמצלם בכל מקרה את המקום הזה מה בכך שהוא מצלם אותו, והבעיה מתחילה רק באותם דגמים המופעלות על ידי חיישן זיהוי תנועה, מכח חיישן זה מופעל מעגל חשמלי, יש שמפעיל את עצם המצלמה ויש שמפעיל את מערכת אגירת הנתונים במחשב. וכאשר הולך לכותל המערבי אם לא מופעל מכח הליכתו מעגל חשמלי אין שום חשש ללכת ואף אם נאמר שמתוך כל המצלמות ודאי שיש אחד מהם בעייתי עדיין יש מקום להתיר לפי מה שדנו הפוסקים בדין מתעסק, האם דנים כל צעד לגופו וכלפי כל צעד נוכל לתלות שכעת זה בסדר, או דלמא הדיון מתיחס לכלל ההליכה כאחד, וזה הרי ברור שמתוך הכל ביחד יש גם מצלמות שיש בהם איסור.

6. פעילות חשמלית מועצת

בנוסף לעצם הנדון שיש במצלמות מצד מלאכת 'כותב' על גבי המסך ובזיכרון המחשב, או מצד הפעלת המצלמה ומערכת הזיכרון בדגמים מסוימים, יש נדון מורכב ומסובך, מצד 'פעילות חשמלית מועצת' המבוצעת מכח עצם ההליכה מול עין המצלמה, כמבואר בחוברת 'בשבילי השולחן' (שבת א' עמוד ד) בשם המהנדס צבי מרכוס הי"ו, שכל כניסה של אדם לטווח המצלמה, נוצר כתוצאה מכוחו שינוי בזרם החשמל. ועיין שם תיאור מפורט של דרכי הצילום האופטי, המטענים החשמליים שנוצרים מכח האדם, ופעולת האור שנכנסת לתוך העדשה. חשש זה קיים לכאורה גם אצל המחמירים שמכבים את המסך ואת הזכרון של המחשב, שעדיין יש חשש לפעילות חשמלית מועצת'. ואכן שמעתי מגבאי חשוב, שבכדי למנוע את כל סוגי החששות הוא מוריד בכניסת השבת את ה'שאלטר' הראשי של כל מערכת הצילום של הבית כנסת.

נדון זה, נוגע בעוד המון נושאים בעידן הטכנולוגי, ויובא בזאת מספר דוגמאות. 1. מצוי באסירים המשוחררים מבית הכלא ל'מעצר בית', עם אזיק אלקטרוני המוצמד ליד או לרגל, ומשדר בכל רגע נתון לשב"ס מיקום האסיר ותנועתו. 2. אנשים עם בעיות לב, מותקן בגופם 'קוצב לב' שתפקידו לזהות פעילות לבבית חריגה ומסוכנת. ויש לדון האם מותר בשבת ללכת עם התקן זה, כיון שיש כל הזמן פעולה חשמלית קלושה. 3. יש סוגי מכשירי שמיעה המותקנים על האדם, עם בעיה דומה. 4. עקב תופעת גניבת ספרי תורה, ישנם גבאים שמתקינים בתוך העצי חיים של הספר תורה, שבב אלקטרוני קטן מאוד (GPS) ובמקרה גניבה אפשר לתפוס את הגנבים 'על חם', כאשר המערכת מזהה את יציאת הכרטיס ממרחב מסוים שהוגדר מראש. ויש לדון האם מותר בשבת להוציא את הספר תורה מארון הקודש ולהחזירו כיון שכל תנועה גורמת לתנועה חשמלית כל שהיא.

עיקר הנדון הוא, האם האיסור בהפעלת מעגל חשמלי הוא דוקא ביצירת 'יש מאין', מכיובי להפעלה ולהיפך, ולא בתנועות בלתי ניכרות. או דלמא, כל 'תנועה חשמלית' הוא בכלל האיסור. ❖

הערות מבני החבורה

צילום אדם

בעיקר המציאות של המצלמות יש לדון מצד היבט נוסף, האם מותר מדינא לצלם אדם. (מתוך ספר יגל יעקב עמוד רטו הערה 310).

המחמירים: כי הנה דעת הרמב"ן, הובא בטור (י"ד סי' קמ"א), והר"ן (בפרק כל הצלמים), והר"מ מרוטנבורג, הובא בטור (שם), שצורת אדם וכל שבמדור העליון אסור אפילו בשוקעת. וכתבו הפוסקים דציוור בסמנים דינו כשוקעת, א"כ לשיטת הרמב"ן והמהר"ם והר"ן אסור אף בציוור בסמנים. וכתב בש"ת שאילת יעב"ץ (סימן ק"ע) שהקפיד על זה החכם צבי וכל"כ להחמיר בש"ת דברי מלכאל (ח"ג סי' נ"ח) ש"ת פאת השדה (י"ד סי' מ"ד).

המקילים: מצינו כמה סברות בפוסקים להקל לצלם אדם, וכדלהלן.

לא בולט - דעת הש"ת לבושי מרדכי קמא (י"ד סי' פ"ו), והש"ת משנה הלכות (ח"ז סי' ק"ד), שאפשר דצילום שאני דלא הוי בכלל שוקעת דרק בשוקעת אסור ורק ציוור הוי כשוקעת. ולפ"ז ליכא ראייה מהא דחמירו החכם צבי ועוד דשם היה ציוור. ועי' בן איש חי ז"ל בספרו רב ברכות מערכת הצדי' שצילום פוטוגרפי אשר אינה צורה הבולטת כלל ודאי מותר לעשותו. וע"ע בש"ת צפנת פנחה מהדורת וורשא סי' נ"ז וש"ת שבט הלוי ח"ו סי' קל"ד אות ה' ועי' ש"ת דברי אפרים אליעזר סי' קל"ח שכ' דלהצטלם ע"י פאטאגריף שאין שום ממשות על הנייר או הלוח כי אם צל ואור ודאי מעיקר הדיון מותר לתכחילה וע"ע ש"ת ויברך דוד ח"א סי' ק' שג"כ צידד שהצילומים שנעשין ע"י מצלמות שלנו ואין כאן דיו שנוזל ע"ג נייר אין לדמותו לכעין בולטות כלל.

להבין ולהורות - ואפשר דגם לדבריהם שרי לצלם אדם גדול לידע תהלכותיו והנהגותיו כגון עטיפת הטלית הנחת תפילין וכד' דבזה הוי כהא דדרשו בגמ' (ראש השנה דף כ"ד) דשרי להבין ולהורות והכי נמי בזה. וכן כשמטרת הצילום היא לראותו, ועי"ז להתחזק בראיית פני רבו וכי"ב יהי' מותר לצלם. ועי' כעין זה בש"ת שלמת חיים (י"ד סי' תל"ח ואו"ח סי' שע"ה).

גרמא - ועי' ש"ת תשובות והנהגות (ח"ג סי' רס"ג) שכ' כבר נהגו כל ישראל להקל בזה ולצלם בני אדם דאופן הצילום נעשה בכעין גרמא שמסיר המנוע הכיסוי וממילא נעשה הצילום ולא הוי מעשה בידים שאסרו, וגם אין בו ממש ויחידי סגולה לבד מקפידים ממדת חסידות ומוניעים מלצלם אותם, וגם זה אינו משום איסור עשיית תמונה אלא עפ"י קבלה משום שמזיק לנפש, ויש אומרים שמותר לצלם ולהחזיק תמונות צדיקים שמאירים ומזכירים לילך בדרכם ונהרא נהרא ופשטיה עכ"ל. וידוע שהח"ח צ"ל החזיק תמונת רבו ר' נחום מהורדנא והיה מראה אותו לבניו. ועי' ספר תורת הדרך (עמ' ש"י).

מידת חסידות: וכתב בש"ת אבני ישפה (ח"א סי' קנ"א ענף ד') שאף שמנהג העולם הוא להקל לצלם אדם במצלמה, אבל בודאי שאינה מידת חסידות. ועי' קונטרס שערי א"ש (אות ל"ג) שכ' שאמר החזו"א צ"ל דאין בצילום תמונות אנשים איסור ע"פ נגלה, אבל יש לזה מקום בעולם הקדושה. ועי' ספר דינים והנהגות ממרן החזו"א פ"ח אות י' שכ' קצת בדרך אחרת שאין בדבר איסור ע"פ נגלה אלא שאנשים בעלי מעלה רואים בזה כעין רוח טומאה ע"ש

צילום דיגטלי: אכן כיום התמונות והצילומים והוידאו מצולמים באמצעים דיגטליים, וברובם אינם מודפסים כלל, נמצא שזה יותר קל מתמונה של פעם, שהרי בתמונה דיגטלית אין בזה שם כתיבה להרבה דיני תורה, כמו שמצינו שיש מתירים מטעם זה, שאין 'איסור מחיקת השם' כאשר עולה על המסך שם ד'. ❖

'צומק הפסח'

אתרונות, הצרות, הארות. נ"י: 052-7687405 | סקס: 02-6507823